

ทูตเยอรมันคนแรกในสยามวินแตกในทริปปไปอยุธยา บ่นที่ปักแยม ไล้พระเพื่อเข้าอนแทน

กราฟ ฟรีดิช ชู ออยเลนบวร์ก (Graf Friedrich zu Eulenberg) ภาพจาก Preussische Expedition nach Ost-Asien, 1860-1862" (เผยแพร่ยุค 1860s) ไฟล์ภาพ Public Domain ฉากหลังเป็นเพียงภาพประกอบ เนื้อหา ภาพซากโบราณสถานวัดพระศรีสรรเพชญ์ ภายในพระราชวังหลวงกรุงศรีอยุธยา

ผู้เขียน กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม

เผยแพร่ วันอาทิตย์ที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2568

ทูตเยอรมันคนแรกในสยามวินแตกในทริปปไปอยุธยา บ่นที่ปักแยม ไล้พระเพื่อเข้าอนแทน

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เป็นช่วงที่สยามเริ่มเปิดความสัมพันธ์กับนานาประเทศมากขึ้น และในสมัยนี้เองที่สยามเริ่มคบค้ากับเยอรมนีในฐานะประเทศซึ่งถ่วงดุลอำนาจฝรั่งเศสและอังกฤษ เยอรมนีส่ง “ทูตเยอรมัน” คนแรกมาเยือนสยามช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 4 ราชทูตรายนั้นคือ กราฟ ฟรีดิช ชู ออยเลนบวร์ก (Graf Friedrich zu Eulenberg) ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นอัครราชทูตของปรัสเซียเมื่อ ค.ศ. 1859 นำคณะราชทูตไปสำรวจ เปิดสัมพันธ์ไมตรี และเจรจาสนธิสัญญาการค้ากับประเทศเอเชียตะวันออกเฉียง [ณ ช่วงเวลานี้ ชาวเยอรมันรัฐต่าง ๆ ยังไม่มีการรวมชาติ ในดินแดนเยอรมนีมีปรัสเซียเป็นรัฐใหญ่ที่ทรงอำนาจมากที่สุด และจะเป็นแกนนำในการรวมชาติเยอรมันในระยะเวลาต่อมาคือ ค.ศ. 1871]

ออยเลนบวร์ก ถือกำเนิดในปรัสเซีย เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นอัครราชทูตก็สามารถปฏิบัติหน้าที่สำเร็จลุล่วง โดยเจรจาทำสนธิสัญญากับญี่ปุ่นเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 1861 และจีนเมื่อเดือนกันยายนปีเดียวกัน จากนั้นจึง

เดินทางมาสยาม และทำสนธิสัญญาทางการค้าและเดินเรือเมื่อกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1862 ในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นสนธิสัญญาทางการฉบับแรกระหว่างเยอรมนีและสยาม

ออยเลนบวร์ก เดินทางมาถึงสยามเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1861 ในการทำภารกิจครั้งนี้เขาเขียนจดหมายบันทึกบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับภารกิจ และสภาพต่างๆ ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ส่งไปถึงน้องชายคือ กราฟฟิลิปป์ ชู ออยเลนบวร์ก เนื้อหาในจดหมายเป็นการบอกเล่าความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และภารกิจในการเดินทางมาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ออกเดินทาง บันทึกเรื่อยมาจนถึงญี่ปุ่น จีน และสยาม เขียนในรูปแบบบันทึกประจำวัน ซึ่งเนื้อหาหยาบมีรายละเอียดบอกเล่าข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ด้วย

กราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก (Graf Friedrich zu Eulenberg)

ออกเดินทางไปที่ยวมอยุธยา

ในช่วงต้นปี 1862 เนื้อหาในจดหมายช่วงหนึ่ง ออยเลนบวร์ก เขียนเล่าถึงทริปการเดินทางไปอยุธยาโดยเรือที่เรียกว่า “Arrow” จดหมายลงวันที่ 30 มกราคม 1862 เล่าถึงวันแรกของการเดินทางว่า คณะเดินทางกลุ่มหนึ่งที่มาพร้อมกับออยเลนบวร์ก ขึ้นเรือชื่อ “Royal Seat” ออกไปก่อนเที่ยวหนึ่งในเวลา 2 ทุ่ม ออยเลนบวร์กอธิบายว่า เป็นเพราะเรือแล่นช้ากว่า Arrow จึงล่องหน้าไปก่อน ส่วนตัวเองขึ้นเรือ Arrow ตอน 3 ทุ่มแรกเริ่มก่อนเดินทางไป ออยเลนบวร์ก บรรยายในจดหมายว่า

“ฉันเห็นมีการจุดคบเพลิงสว่างไสว มีทหารเรือและวงดนตรีตีบทเท้ามาเข้าแถวเต็ม พอเรือเริ่มออกทหารได้ส่งเสียงโห่ร้อง ฮูร่าดังก้อง พร้อมกับโบกธง และดนตรีก็เริ่มบรรเลงเพลงมาร์ชคึกคักทำนองเพลงปลุกใจให้รักชาติ

และแล้ว ในไม่ช้าฉันก็ต้องเข้านอนบนเตียงนอนน่านาร์กจุ่มจิม ในเคบินสวยงามที่เย็นดีทีเดียว ฉันปล่อยตัวเองให้อยู่ในความดูแลของกัปตันและเหล่าทหารเรือของสยามอย่างสุขสบายเต็มที่”

บรรยากาศในวันออกเดินทางจากการบรรยายทำให้เห็นว่าเต็มไปด้วยความแจ่มใสทีเดียว แต่ในวันรุ่งขึ้น เมื่อออยเลนบวร์ก อยู่ระหว่างทาง เขากลับเล่าเรื่องราวที่พลิกกลับอีกด้านจากความหวังรับความสุขสบายตามที่คิดในวันแรก

ยามเช้าของวันที่ 31 มกราคม เขาเขียนเล่าว่า เขาตื่นมา 6 โมงเช้า สภาพอากาศเวลานั้นหนาวเย็นมาก แม่น้ำแยกออกเป็นแควหลายสาย เป็นสายน้ำเล็กๆ แคกว่าแม่น้ำสายหลัก ในแม่น้ำมีปลาชุกชุม ขณะแล่นเรือมีปลาตัวใหญ่ยาวเกือบหนึ่งศอกกระโดดขึ้นมาบนท้องเรือที่ออยเลนบวร์ก และพวกโดยสาร พวกทหารจัดการให้ปลาตัวนั้นกลายเป็นอาหารเช้า

เรือ Arrow มาถึงอยุธยาเวลา 10 โมงเช้า ชั่วโมงต่อมา เรืออีกลำจึงมาสมทบ จดหมายที่ลงวันที่ 31 ธ.ค. 1862 อย่ถึงสภาพที่เริ่มวุ่นวายเล็กน้อยก่อนในตอนหนึ่งว่า (จัดย่อหน้าใหม่เพื่อสะดวกต่อการอ่านออนไลน์-กองบก.ออนไลน์)

“สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งให้เจ้าหน้าที่ท่านหนึ่งมาทำหน้าที่มีคฤศกไปกับพวกเรา ท่านผู้นี้ได้เดินทางล่วงหน้ามาถึงอยุธยาก่อนแล้ว เราจะไปพบกับท่านที่นั่น ล่ามประจำบ้านของเรา นายเฮนดริช (Hendrix) จึงออกเที่ยวเดินหาท่านผู้นั้น ในไม่ช้าก็เดินกลับมาพร้อมกับชายร่างอ้วน ยิ้มหวาน แต่งตัวดูสะอาดสะอ้านมาก เขาสัญญาว่าอีกประเดี๋ยวพวกเราจะได้รับเสบียงอาหารลำเลียงมาส่งที่เรือมากมาย เพียงพอสำหรับอีก 2 วันข้างหน้า เมื่อมีความหวังเช่นนั้น เราจึงกินอาหารเช้าทุกอย่างที่เอามาจากบางกอกจนหมด แล้วก็ส่งเรือ Royal Seat กับขบวนผู้เดินทางในลำนั้นออกแล่นนำหน้าไปก่อนเหมือนเดิม

แต่แทนที่เราจะได้เสบียงอาหาร กลับเป็นรองผู้ว่าราชการของตำบลนั้นออกมาขอโทษว่า เขาได้รับข่าวการเดินทางมาของพวกเราช้ามาก จึงจัดการเตรียมให้ไม่ทัน ปล่อยให้เรานั่งคอยปลาและเนื้อสด ซึ่งเป็นหมูครึ่งตัวอยู่ถึงบ่าย 4 โมงเย็นกว่าจะออกเดินทางต่อไปได้...”

ในจดหมายยังเล่าเพิ่มเติมเล็กน้อยว่า พวกคนบนเรือต้องออกไล่ไก่แกวนั้นมาเพิ่มเติมด้วย ขณะที่คณะของพวกเขาไม่ได้ลงจากเรือไปไหนเพราะเตรียมเที่ยวชมอยุธยาจนกว่าจะกลับเท่านั้น

หลังจากนั้นเรือก็แล่นต่อ โดยออยเลนบวร์ก เล่าย้อนไปว่า เขาได้บอกให้พรรคพวกในเรืออีกลำ แล่นไปจนถึง 6 โมงเย็นแล้วให้หยุดทอดสมอ เนื่องจากคำนวณแล้วว่าน่าจะไปพบกันตรงจุดพอดี แต่เมื่อเย็นลงใกล้มืดค่ำ เรือของออยเลนบวร์ก ก็ยังไม่ถึง แถมยังเจอเรื่องซุลมุนอีกครั้ง

“ทันใดเราได้ยินเสียงโครมใหญ่ เราได้แล่นเข้าชนเรือบรรทุกข้าวลำใหญ่เข้าแล้ว เรือลำนั้นจมลงไปภายในเวลา 2-3 นาที พวกคนจีนที่อยู่บนเรือต่างตะเกียกตะกายช่วยชีวิตตนเอง ฝ่ายเจ้าหน้าที่ของพระเจ้าอยู่หัวที่นั่งมาในเรืออีกลำที่ผูกโยงกับเรือของเราได้เรียกพวกคนจีนที่ร้องไห้โวยวายมารวมกันต่อหน้า แล้วก็ว่าอะไรพวกเขา เสียงดังเอะอะ

เมื่อฉันไปถามล่ำว่า เขาพูดว่าอะไรกับพวกคนจีนเรือข้าว ฉันก็ได้รับรู้ว่า เขาตำว่าพวกนั้นใหญ่ แล้วบอกว่าจะไม่เอาเรื่องอะไร นี่ถ้าไม่เห็นว่าเป็นพวกนั้นต้องเสียทรัพย์สินไปหมดแล้วละก็ พวกเขาจะต้องถูกลงโทษอย่างหนักที่อวดดีปล่อยให้เรือกลไฟหลวงชน

ฟังแล้วฉันรู้สึกเหลือทนออกจะมากไปแล้ว ฉันจึงสั่งการให้เรียกเจ้าหน้าที่ผู้ขึ้นมาหาแล้วก็ตะเพิดเอาว่า เหตุใดเขาจึงอวดดีไปใช้ถ้อยคำหยาบคายตำว่าผู้เคราะห์ร้ายเหล่านั้นต่อหน้าฉัน แล้วฉันก็ล้วงลงไปใ้ในกระเป๋ หยิบเงินฟ่อนใหญ่ให้กับคนเรือชาวจีน แม้ว่ากระเป๋ของฉันจะแฟบไปอีกโข เอาเถอะเงินนั้นก็เพียงพอให้พวกเขาเอาไปลงทุนค้าขายข้าวใหม่ได้ เหตุการณ์นี้ทำให้ฉันรู้สึกหัวเสียมาก ฉันออกคำสั่งให้ทอดสมอ เรากินข้าวกันบนเรือ เวลากลางคืนอากาศสบายดี”

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4

ไป “พระบาท” ทางบก

หลังจากผ่านเรื่องซุลมุนยามเย็นไปได้ วันต่อมา จดหมายอันลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 1862 เล่าว่า ออยเลนบวร์ก ตื่นตอน 7 โมงครึ่ง พวกเขาเริ่มออกเรือแต่เช้าตรู่ เมื่อเดินเรือได้สักพักก็มาถึงจุดที่ระดับน้ำทำให้แล่นเรือต่อไม่ได้ ในจุดนั้นเองที่ได้พบกับเรือกลไฟของอีกคณะ เส้นทางต่อไปที่จะไปปลายทางคือพระบาทนั้น ต้องไปทางบก เรื่องนี้ออยเลนบวร์ก เล่าไว้ว่า

“เจ้าหน้าที่ของพระเจ้าแผ่นดินชื่อหลวงเสนากักต๊ ได้ให้คำรับรองว่าทุกอย่างได้เตรียมการไว้เรียบร้อยแล้ว ไม่มีอะไรขาดเหลือ แต่ในความเป็นจริง ปรากฏว่าข้าวของหีบห่อถูกบรรทุกใส่เกวียนที่มีล้อใหญ่มโหฬาร ใช้กระบือลากเกวียนละ 2 ตัว โดยมีช้างบรรทุกของออกเดินทางหน้าไปก่อนแล้ว

สำหรับพวกเราสุขภาพบุรุษ 8 คน และคนใช้อีก 2-3 คน เหลือช้างให้ขี่อีกเพียง 3 เชือกเท่านั้นเอง เราจึงต้องนั่งคอยจนบ่าย 3 โมง เพราะไม่เคยคิดว่าเขาจะให้เราทั้งหมดเบียดกันขึ้นไปนั่งบนหลังช้าง 3 เชือกได้อย่างไร ทันใดนั้นเราก็ได้ยินว่า อีตาหลวงคนนั้นได้ขึ้นช้างชื้อออกเดินทางล่วงหน้าไปพระบาทก่อนแล้ว เพราะฉะนั้น เราจึงรีบส่งล้ามให้ออกไปค้นหายานพาหนะมาให้เรา

ปรากฏว่าล้ามสามารถจัดหาลูกม้ามาได้ 5 ตัว ฉะนั้นจึงขึ้นนั่งบนหลังช้างเชือกหนึ่ง พีเซล (อัศวราชทูตพีเซล – Pieschel) และเอากุส (อุปทูตกราฟ เอากุส ชู ออยเลนบวร์ก – Graf August zu Eulenburg) นั่งอีกเชือกหนึ่ง

ส่วนบุนเซล (อุปทูตฟอน บุนเซน – V. Busen) และหมอลูซีอุส (ดร.ลูซีอุส แพทย์ประจำคณะ) นั่งบนหลังช้างเชือกที่สาม และคนอื่นๆ ที่เหลือให้ขี่ลูกม้าไป โดยให้รีบล่วงหน้าไปก่อน เพราะช้างกลัวม้า จึงไปพร้อมๆ กันไม่ได้...”

หากสงสัยเรื่องประสบการณ์ชาวยุโรปในการขี่ช้างนั้น ออยเลนบวร์ก เล่าความลำบากไว้หลายประการ เริ่มแรกนั้นคือการปีนไปนั่งที่พังกหลังช้าง “ต้องไต่ต้องปีนกันอย่างทุกลักทุเลจริงๆ” การนั่งเริ่มแรกก็นั่งในท่า “กึ่งนั่งกึ่งนอนขวาง” อยู่บนหลังช้าง แต่เวลาช้างเดินก็รู้สึกขย่มมากจนเปลี่ยนมานั่งหันหน้าไปทางหัวช้าง ปล่อยขาห้อยมาจากขอบของโตะที่นั่ง เอาหมอนมารองใต้เข่ากันเจ็บ

ออยเลนบวร์ก บรรยายสภาพพิวทัศน์ในการเดินทางซึ่งอาจสะท้อนสภาพสยามในยุคนั้นได้บ้างว่า “...ผ่านทุ่งนาที่แห้งแล้งในระยะแรก ต่อมาเป็นลำธาร มีสะพานใหญ่ก่ออิฐถือปูนข้าม จากนั้นเข้าเขตป่าซึ่งมีแต่ต้นไม้เป็นส่วนใหญ่ กอไม้ขึ้นดกหนาแน่น กิ่งโค้งปกคลุมทำให้ทางเดินรุ่มร้อน มองดูสวยงามในตอนแรกๆ แต่นานๆ เข้าก็น่าเบื่อ เพราะทั้งป่าเห็นแต่ต้นไม้ เจริบเขียว ไร่วิวิต ไม่มีนก ไม่มีลิงค่าง ไม่มีอะไรเลย นานๆ เราจะเห็นขบวนเกวียนใช้ควายหรือไม้ก็ใช้ช้างลาก...”

โว้ยเรื่องที่พักระหว่างทาง

การเดินทางเป็นไปจนถึงมืดค่ำ สมัยนั้นยังไม่มีแสงสว่างเหมือนเช่นปัจจุบัน น่าจะพอจินตนาการได้ว่าธรรมชาติเวลานั้นมืดมิดดำสนิท แม้แต่ความขี้ขางที่นั่งข้างหน้าติดกันก็มองไม่ชัดเจน

หลังจากเดินทางราว 5 ชั่วโมงก็มาถึงพระบาทในเวลา 3 ทุ่ม เริ่มเห็นแสงสว่างจากกองไฟเป็นระยะ พวกเขาอ่อนมดีใจ เพราะกองไฟหมายถึงอาหารและที่นอน แต่ไม่ถนัดตั้งนั้น

ออยเลนบวร์ก บรรยายในจดหมายว่า พวกเขาที่เดินทางมาถึงก่อน มาหาพวกเขาออยเลนบวร์ก ด้วยสีหน้าบูดพร้อมเล่าถึงสภาพที่พักซึ่งเจ้าภาพจัดไว้ว่า

“...มันเป็นคอกสัตว์ซัดๆ ไม่มีครัว ไม่มีอาหาร ไม่ได้มีการขนอาหารมาเตรียมไว้ให้ และนายคนที่เป็นเจ้าหน้าที่นำทางของพระเจ้าแผ่นดินก็ยังไม่เผลอหน้ามาให้เห็นเลย ด้วยเหตุนี้ จึงต้องส่งคนไปหาผู้ใหญ่บ้านหรือเจ้าเมืองมา

เมื่อท่านผู้นั้นมาถึง เราพยายามพูดออกท่าออกทางประกอบให้ท่านเข้าใจว่าคณะของเราเป็นคนมีเกียรติสมควรจะได้รับการต้อนรับให้เข้าไปพักในบ้านที่ดีที่สุดของที่นี่ พร้อมได้รับการเลี้ยงอาหารอย่างดีสมฐานะ ขณะที่กำลังพูดจาแนะนำขอความเห็นใจกันอยู่นั้น ตาคคุณหลวงผู้เป็นต้นเหตุของความยุ่งยากทั้งหมดเพราะความไม่ใส่ใจดูแลและตระเตรียมงานให้ดีก็เผลอมาพร้อมกับยืมหวาน ราวกับว่าทุกอย่างไม่มีอะไรบกพร่อง ทำให้ฉันโกรธมาก

ฉันกำมือแน่นพร้อมกันว่าเขาเป็นภาษาเยอรมันว่า เขาคือคนกะล่อนเหลวไหลเลวทราม แล้วฉันก็สั่งการให้ล่ามแปลให้เขาฟังว่า ถ้าเขาไม่จัดการภายใน 5 นาทีนี้หาที่อยู่ที่เหมาะสมและหาอาหารมาให้พวกเรากินให้ได้ ฉันจะนำเรื่องนี้ขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะฟ้องร้องเกี่ยวกับตัวเขา เพราะฉันรู้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเงินแก่เขาถึง 214 บาท เพื่อนำมาใช้ในการจัดการดูแลพวกเรา มิให้ขาดตกบกพร่องในสิ่งใด

คราวนี้ตาคคุณหลวงตกใจกลัว หันหน้าไปแสดงอาการโกรธเกรี้ยวเอากับผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งไม่ใช่คนผิดสักนิดเดียว แล้วก็บอกผ่านล่ามว่า เจ้าฟ้ากรมหลวงทรงมีบ้านอยู่ในตำบลนี้หลังหนึ่ง แต่ตอนนี้บังเอิญมีพระสงฆ์ที่จาริกแสวงบุญมาที่นี้เข้าไปอยู่กันเต็ม แล้วก็นอนหลับหมดแล้วด้วย ฉันจะออกคำสั่งให้ไล่พระสงฆ์ออกไปให้หมดไหมล่ะ ฉันให้สัญญาณมือบอกตกลง...”

หลังจากตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ผ่านไป 15 นาที มีผู้นำข่าวมารายงานว่า จัดการให้พระสงฆ์ออกไปจากบ้านหมดแล้ว เชิญให้ออยเลนบวร์ก ไปดูบ้าน ทูตบรรยายว่า ตัวบ้านดูดีไม่เลว แต่ไม่มีครัว

“และที่แย่ที่สุดคือพวกพระสงฆ์ที่มานอนนั้นได้ทำบ้านเหม็นคุ้งไปหมด มองดูแล้วรู้สึกว่าคุณท่านได้ทั้งหมด ทั้งแมลงและแมลงสาบอะไรไว้เต็ม จนฉันต้องบอกว่า เราไม่สามารถเข้าไปอยู่ได้ พร้อมกับร้องขอให้ช่วยทำความสะอาดวังที่เป็นเรือนไม้หลังใหญ่ซึ่งตามปกติเวลาพระเจ้าแผ่นดินเสด็จมาที่นี่จะทรงใช้เป็นที่ประทับให้แทน คำขอร้องของฉันได้รับการปฏิบัติตามทันที...”

สำหรับวังที่เอ่ยถึงนั้น ออยเลนบวร์ก เล่าไว้ว่า ผู้ใหญ่บ้านพร้อมคนจำนวนหนึ่งเข้าไปช่วยกันทำความสะอาด
วังแห่งนี้ตามเนื้อหาในจดหมายบอกว่า มีห้องโถงใหญ่ 1 ห้องที่ชั้นล่าง ห้องไม้ขัดและเล็กๆ 2 ห้อง กับห้องจิ๋ว
อีกแห่งที่ชั้นบน คณะเดินทางเข้านั่งในห้องโถงเปิดโล่งร่วมรับประทานอาหารในตอนเที่ยงคืนบนเก้าอี้และม้านั่ง
ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นใช้ชั่วคราว แต่เมื่อได้ที่พักพอใจ คณะเดินทางอารมณ์ดี หน้าตาแจ่มใส

“เราดื่มแชมเปญ โดยไม่ยอมแบ่งให้พวกข้าราชการและผู้ใหญ่บ้านที่นั่งอยู่กับพื้นมองพวกเราอยู่ดื่มดื่มด้วย
เพื่อเป็นการลงโทษ ตอนประมาณตีสอง เมื่อเราเข้านอน โดยนอนบนเสื่อที่เราเอาติดตัวมาด้วย ไปบนพื้น
เรือนั้นแหละ พวกข้าราชการและคณะกรรมการหมู่บ้าน จึงลากลับไป แล้วไฟก็ค่อยๆ ดับมอด”

ในยามค่ำคืนมีลมหนาวพัดรุนแรงจนคณะหนาวสั่น เนื่องจากฝาห้องเป็นเสื่อสาน ลมพัดลอดได้ง่าย

เมื่อถึงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ คณะมีแผนเดินทางไปวัดซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปบาท ไต่ขึ้นตามเนินเขาถึง
ยอดที่พระพุทธรูปประดิษฐาน และยังผ่าน “ถ้าหินอ่อนที่มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่” อยู่ในนั้น

คณะเดินทางกลับในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ช่วงตี 4 คนรับใช้เริ่มเก็บของใส่หีบห่อ ใส่เกวียนเพื่อเดินทางกลับไป
จุดเรือ คณะจะเดินทางตามไปตอน 7 โมง ซึ่งออยเลนบวร์ก ออกคำสั่งจ้างได้ช่าง 13 เชือก มีช่างสี่คนละ
เชือกได้ ถึงฝั่งแม่น้ำที่ท่าลงเรือในตอนเที่ยงวัน เปลี่ยนจากช่างไปลงเรือ ออกเดินทางต่อไปถึงอยุธยาตอนเย็น
ไปถึงอยุธยา

ที่อยุธยานั้น ออยเลนบวร์ก เล่าไว้ว่า เจ้าเมืองอยุธยาคนที่หนึ่งในฐานะแม่ทัพ ได้นำอาหารไปเขมร เจ้าเมืองคนที่
สองจึงเป็นผู้มาต้อนรับ รายนี้มียายุมากกว่าเจ้าเมืองคนที่หนึ่ง แต่ “ซีโม่มาก ไว้เล็บมือยาว ใส่เสื้อแจ็คเก็ตผ้า
ไหมสีฟ้าอ่อน แสดงท่าทางว่าพอใจในความหล่อเหลาของตัวเหลือเกิน” ซึ่งเจ้าเมืองคนที่สองนี้ ได้รับมอบหมาย
พาชมสถานที่ต่างๆ โดยนั่งเรื่อนำแล่นนำหน้าเรือของคณะ

ที่แรกได้ดูวัดแจ้ง (Wat Tscheng) ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนั่งองค์ใหญ่หม่อมมาปิดด้วยทองคำเปลว จากคำ
บอกเล่าของออยเลนบวร์ก ช่างทำให้นึกย้อนถึงสภาพในเวลาต่อมาว่า “ที่นี่มีคนจีนมากราบหัวบูชาคึกคักส่ง
เสียงเอะอะ พร้อมกับมีเล่นดนตรีประกอบเสียงดังทุบตบโหม”

หลังจาก “วัดแจ้ง” ก็ได้ดูวัดหนึ่งแล้วไปที่วัดภูเขาทอง ออยเลนบวร์ก สนใจวัดนี้และบรรยายว่า ตั้งอยู่กลางทุ่ง
มีลักษณะพิเศษงดงาม แต่ “ปรากฏว่าถูกทอดทิ้งทรุดโทรมกว่าที่ท่านบิชอบ ปาลเลกัวส์ ได้เคยเขียนบรรยายไว้
มากในหนังสือเกี่ยวกับสยามของท่าน”

เมื่อกลับมาถึงเรือกลไฟ ออยเลนบวร์ก มอบแชมเปญเป็นของขวัญให้เจ้าเมือง จากนั้นก็เดินทางกลับ
กรุงเทพฯ โดยออกเดินทางตอนเช้าเวลา 6 โมง ถึงกรุงเทพฯ เวลา 10 โมงเช้า

ไม่กี่วันหลังจากกลับถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ 7 ก.พ. 1862 จึงปรากฏการเซ็นสัญญาพระราชไมตรีทางการค้า เริ่มตั้งแต่ 9 โมงเช้า พิเชลและผู้ช่วยทูตสลับเปลี่ยนชี้แจงใจความในสนธิสัญญาที่สยามเห็นว่าสำคัญแต่ยังไม่กระจ่าง กิจเสร็จสิ้นในเวลาบ่าย 2 โมง 45 นาที เมื่อการเซ็นสัญญาผ่านไปเท่ากับว่าภารกิจของออยเลนบวร์กในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็เสร็จสิ้นด้วย

หลังเดินทางกลับถึงประเทศ ออยเลนบวร์ก ได้รับยกย่อง และดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการผู้ใหญ่อันทรงเกียรติ เป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลของออตโต ฟอน บิสมาร์ค (Otto von Bismarck) มีบทบาทในทางการเมืองการปกครอง และถึงแก่กรรมเมื่อปี ค.ศ. 1881

สำหรับบันทึกจดหมายของออยเลนบวร์ก เป็นกราฟ ฟิลิปป์ ออยเลนบวร์ก หลานชายได้รวบรวมแล้วตีพิมพ์เผยแพร่เมื่อ ค.ศ. 1899 ชื่อ “เอเชียตะวันออกเฉียง 1860-1862 จดหมายบันทึกของกราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก”

อ้างอิง :

สยาม จดหมายบันทึกจากปี ค.ศ. 1862 ของกราฟ ฟรีดริช ชู ออยเลนบวร์ก ราชทูตเยอรมันคนแรกที่มาเยือนสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. อัมภา โอตระกูล แปล. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562

https://www.silpa-mag.com/history/article_48719